

MALTA

**Fil-Qorti tal-Maġistrati (Malta)
Maġistrat
Dr. Gabriella Vella B.A., LL.D.**

Avviż Nru. 196/11

Consiglio Livori

Vs

Jacksons Company Ltd.

Illum 26 ta' Settembru 2023

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors ipprezentat minn Consiglio Livori fis-17 ta' Ġunju 2011 permezz ta' liema jitlob li s-soċjetà Jacksons Company Limited tiġi kkundannata tħallsu s-somma ta' hamest elef, seba' mija tmienja u disghin Euro u sittin ċenteżmu (€5,798.60) jew somma verjuri li tiġi likwidata mill-Qorti, rappreżentanti d-danni sofferti minnu bħala riżultat ta' incident li huwa kellu fuq il-post tax-xogħol fil-25 ta' Jannar 2000, għal liema incident is-soċjetà Jacksons Company Limited hija unikament responsabbli minhabba traskuraġni, negligenza u nuqqas ta' ħarsien tar-regolamenti dwar is-saħħa u s-sigurtà ta' l-impjegat fuq il-post tax-xogħol, bl-ispejjeż kollha u bl-imgħax legali kontra s-soċjetà Jacksons Company Limited;

Rat ir-Risposta tas-soċjetà Jacksons Company Limited permezz ta' liema topponi għat-talba attriċi in bażi għas-segweni eċċezzjonijiet: (i) il-kawża odjerna hija preskritta bit-trapass ta' sentejn mid-data ta' l-incident mertu tal-kawża u dan ai termini ta' l-Artikolu 2153 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta; (ii) hija ma kellha ebda responsabilità għall-incident *de quo*; (iii) *in subsidium* u bla preġudizzju għall-ewwel żewġ eċċezzjonijiet, il-*quantum* tad-danni reklamati huwa wiehed eċċessiv;

Semgħet ix-xhieda ta' l-attur mogħtija waqt is-seduti ta' l-20 ta' Marzu 2012¹ u tat-12 ta' Ġunju 2012² u rat id-dokumenti esebiti minnu markati Dok. "CL1" a fol. 13 sa' 20 tal-proċess u Dok. "A" sa' Dok. "F" a fol. 65 sa' 77 tal-proċess, rat l-affidavit ta' l-attur markat Dok. "CS1" ipprezentat fit-30 ta' Mejju 2016 a fol. 50 sa' 52 tal-proċess, smegħet ix-xhieda ta' Joseph Saliba³, in rappreżentanza ta' l-ETC, u ta' Trevor Grillo⁴ mogħtija waqt is-seduta tat-30 ta' Mejju 2016 u rat id-dokument esebiti minn Joseph Saliba markat Dok. "JS1" fol. 53 sa' 57 tal-proċess, semgħet ix-xhieda ta' Dr. Robert Hewitt mogħtija waqt is-seduta ta' l-10 ta' Ottubru 2016⁵ u rat l-affidavit ta' Dr. Nigel Aquilina a fol. 98 tal-proċess, semgħet ix-xhieda

¹ Fol. 21 tal-proċess.

² Fol. 25 u 26 tal-proċess.

³ Fol. 58 u 59 tal-proċess.

⁴ Fol. 61 u 62 tal-proċess.

⁵ Fol. 81 u 82 tal-proċess.

tal-Perit Valerio Schembri mogħtija waqt is-seduta ta' l-20 ta' Novembru 2018⁶ u rat il-fotokopji tat-traskrizzjonijiet tax-xhieda miġbura mill-Perit Valerio Schembri fil-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jackons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00, a fol. 137 sa' 191 tal-proċess;

Rat is-sentenza preliminari pronunċjata fl-4 ta' Frar 2013⁷, permezz ta' liema giet miċhuda l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mis-soċjetà konvenuta, liema sentenza giet ikkonfermata b'sentenza tal-Qorti ta' l-Appell (Sede Inferjuri) pronunċjata fis-27 ta' Mejju 2015;

Rat l-atti tal-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jacksons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00 allegati ma' l-atti ta' dawn il-proċeduri;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet ta' l-attur a fol. 198 sa' 203 tal-proċess u rat in-Nota Responsiva tas-soċjetà konvenuta a fol. 206 sa' 210 tal-proċess;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Ikkunsidrat:

Bil-proċeduri odjerni l-attur jitlob li s-soċjetà konvenuta tiġi kkundannata thallsu s-somma ta' €5,798.60 jew somma verjuri li tiġi likwidata mill-Qorti, rappreżentanti d-danni sofferti minnu bhala riżultat ta' incident li huwa kellu fuq il-post tax-xogħol fil-25 ta' Jannar 2000, għal liema incident is-soċjetà konvenuta hija unikament responsabbli minhabba traskuraġni, negliġenza u nuqqas ta' ħarsien tar-regolamenti dwar is-saħħa u s-sigurtà ta' l-impjegat fuq il-post tax-xogħol.

Is-soċjetà konvenuta laqgħet għat-talba attriċi bis-segwenti eċċezzjonijiet: (i) il-kawża odjerna hija preskritta bit-trapass ta' sentejn mid-data ta' l-incident mertu tal-kawża u dan ai termini ta' l-Artikolu 2153 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta; (ii) hija ma kellha ebda responsabilità għall-incident *de quo*; (iii) *in subsidium* u bla preġudizzju għall-ewwel żewġ eċċezzjonijiet, il-*quantum* tad-danni reklamati huwa wieħed eċċessiv.

L-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mis-soċjetà konvenuta giet miċhuda permezz ta' sentenza preliminari pronunċjata fl-4 ta' Frar 2013⁸, liema sentenza giet ikkonfermata b'sentenza tal-Qorti ta' l-Appell (Sede Inferjuri) pronunċjata fis-27 ta' Mejju 2015. Għaldaqstant, f'dan l-istadju jifdal li tiġi deċiża t-talba attriċi fid-dawl ta' l-eċċezzjonijiet fil-mertu sollevati mis-soċjetà konvenuta dwar in-nuqqas ta' responsabilità tagħha għall-incident li fih wegġa' l-attur u dwar l-eċċessività tal-*quantum* tad-danni pretizi mill-attur.

Provi:

L-attur iddikjara li fis-sena 2000 huwa kien impjegat mas-soċjetà konvenuta, affermazzjoni din ikkonfermata mid-dokumentazzjoni esebita minn Joseph Saliba in rappreżentanza ta' l-ETC, Dok. "JS1" a fol. 53 sa' 57 tal-proċess. Għalkemm l-attur jikkotendi li għamel madwar ħmistax-il ġurnata impjegat mas-soċjetà konvenuta, l-impjieg formali tiegħu ma' l-imsemmija soċjetà kien bejn l-24 ta' Jannar 2000 u t-28 ta' Jannar 2000. L-attur xehed illi l-incident in kwistjoni seħħ fil-25 ta' Jannar 2000 waqt li hu kien qiegħed fuq il-lant tax-xogħol ma' tnejn min-nies oħra, ossia l-foreman Filippo Cristaldi u impjegat ieħor, Trevor

---

⁶ Fol. 123 u 124 tal-proċess.

⁷ Fol. 29 sa' 31 tal-proċess.

⁸ Fol. 29 sa' 31 tal-proċess.

Grillo, meta huwa kien inkarigat biex jaqta' xi trinek bic-chaser. Fl-affidavit⁹ tiegħu l-attur iddikjara *dakinhar jiena indikawli fejn kelli naqta' l-ġebel bic-chaser biex nagħmel it-trinek. Il-ġurnata tax-xogħol tkun bejn it-8:30a.m. u l-4:00p.m., u l-incident li seħħ li fih jien kont involut, seħħ wara nofsinhar xit-3:30p.m. It-trinka li jiena kont ġejt inkarigat biex inqatta' kienet għoli ta' wiċċi. Fuq il-post magħna kellna sellum wiehed, u dan kien qed juża Trevor għall-pipe laying. Jien kont mort fuq il-foreman u għedtlu li t-trinka kienet livell ta' wiċċi u li jien għandi bżonn sellum. Fil-kors tal-ETC, jiena kont tgħallimt illi meta qed taqta' fil-għoli, minhabba sigurtà, int dejjem trid tqatta' fil-livell ta' qaddek. Niftakar illi l-foreman kien ġie jara t-trinka, iżda huwa kien għolla leħnu u b'supervja ordnali biex inqatta' t-trinka xorta mingħajr sellum. Jien kelli nobdi l-ordnijiet. F'dawk il-ġimgħatejn li kont ili xogħol niftakar illi s-sid tal-kumpanija darba minnhom ma kienx sodisfatt bix-xogħol, u kien qatagħna ġurnata paga, qisu xejn mhu xejn. Allura dak il-ħin jien ħassejtni illi jekk ma nobdix l-ordnijiet, ħa jkun hemm konsegwenzi. Meta jiena kont wasalt biex naqta' l-aħħar biċċa trinka u kont qiegħed navvicina l-apertura, sibt illi l-ġebli kienet xi ftit mxarba, għaliex dan kien għadu post ġdid u ma kellux aperturi mwaħħlin fil-post, u c-chaser f'daqqa waħda iġġamjali. Meta ġġamjali dan ibrekja u spara għal wiċċi. Bil-guard tiegħu stess kissirli snieni ta' quddiem u anka fetaħli xuftejja. Nispijega wkoll li c-chaser kien difettuż peress illi l-grillu tiegħu ma kienx jaħdem, fis-sens illi meta titlaq il-grillu ma kienx jintefa' immedjatament. Kien jintefa' ftit wara. Niftakar ukoll li jien fil-bidu ta' dik il-ġurnata kont informajt lill-foreman Cristaldi illi chaser kien difettuż, però kien qalli illi dak kien hemm, u dak kelli nuża.*

L-attur ipprezenta wkoll ċertifikati mahurġa mid-dentist Dr. Nigel Aquilina b'referenza għall-ġrieħi li kellu f'ħalqu senjatament fi snien ta' quddiem, ossia *right and left incisors*. Dawn iċ-ċertifikati jinsabu esebiti bhala Dok. "C", Dok. "E" u Dok. "D" a fol. 73 sa' 75 tal-proċess u ġew ikkonfermati mill-imsemmi Dr. Nigel Aquilina permezz ta' affidavit esebiti a fol. 98 tal-proċess.

Dak affermat mill-attur dwar id-dinamika kif seħħ l-incident mertu ta' dawn il-proċeduri ġie kkonfermat minn Trevor Grillo li, kif ingħad, *dakinhar kien qiegħed fuq il-lant tax-xogħol flimkien ma' l-attur. Fir-rigward Grillo xehed illi dan l-incident kien, dak konna ħadna l-għodda filgħodu, l-għodda tagħna kienet chaser, mazza u skarpel u affarijiet hekk, pruvajna c-chaser biex naraw li kollox sew imma sibna li kien faulty. L-iswitch tac-chaser kien faulty u morna nikkomplejnjaw li mhux tajjeb. ... mal-boss, u bħal speci qalilna dak għandi, b'dak tridu taħdmu. Morna naħdmu bih fuq is-site u għamilna ġurnata naħdmu u nqatgħu u kollox mar sew, imbagħad filgħaxija lejn l-aħħar ħinijiet hekk, kien baqa' trinka ġol-ħajt u kien hemm Silio li kien qed juża c-chaser dak il-ħin u peress li kienet fil-għoli mar jgħid lil dak li kien hemm magħna, lit-Taljan, biex jieħu s-sellum minn għandi għax kont qed nuża jiena, u l-ieħor qallu "le għal trinka waħda, għamilha eye level". Issa eye level bic-chaser tiġi xi ħaġa hekk. U weħillu c-chaser u spara għal ġo ħalqu, u għamilli hekk u qalli ara, għax kif rajtu ġara l-accident inżilt nigri minn fuq is-sellum jien. ... Inkissrulu snien ta' quddiem.*

Il-Qorti tosserva li l-verżjonijiet mogħtija kemm mill-attur kif ukoll minn Trevor Grillo f'dawn il-proċeduri huma konsistenti u koerenti mal-verżjonijiet ta' kif seħħ l-incident mogħtija minnhom fil-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jacksons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00¹⁰, li kienu appuntu proċeduri għad-danni istitwiti mill-attur kontra s-socjetà konvenuta fit-28 ta' Novembru 2000, in konnessjoni ma' l-incident in kwistjoni. Dawn il-proċeduri però ġew kancellati fit-18 ta' Settembru 2007. Hija l-fehma tal-Qorti li

⁹ Fol. 50 sa' 52 tal-proċess.

¹⁰ Xhieda ta' l-attur mogħtija waqt is-seduta ta' l-14 ta' Frar 2002, fol. 26 sa' 29 tal-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jacksons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00 u x-xhieda ta' Trevor Grillo mogħtija waqt seduta miżmuma mill-Perit Tekniku Valerio Schembri (nominat fil-proċeduri bl-Avviż Nru. 1655/00) fit-3 ta' Frar 2004, fol. 177 u 178 tal-proċess.

meta persuna tkun hekk koerenti u konsistenti tul iż-żmien, u hawn qed nitkellmu snin, fir-rakkont tagħha ta' dak li jkun ġara f'incident u/jew episodju partikolari, għandu jsejwi li dik il-persuna tkun effettivament qed tgħid il-verità.

Filippo Cristaldi, li kien xehed quddiem il-Perit Valerio Schembri, Perit Tekniku nominat fl-imsemmija proċeduri bl-Avviż Nru. 1655/2000, fis-seduta miżmuma fit-2 ta' Ottubru 2002¹¹, kien iddikjara li dak iż-żmien kien impjegat mas-soċjetà konvenuta u li l-imsemmija soċjetà għandha l-equipment kollu ta' safety li jkollna bżonn fix-xogħol kollu tagħna, inkluż safety helmets, boots, gloves etc. Kull ma titolbu fir-rigward ta' safety jtihomlok u dawn ikunu fuq il-bank u dan fir-rigward ta' l-equipment li ma jintużax kuljum. Fir-rigward ta' l-incident mertu ta' dawn il-proċeduri Cristaldi ddikjara aħna konna qed nagħmlu xogħol ta' conduit u jinkludi tqattiegħ ta' trinek. Livori kien qed jaqta' t-trinek bic-chaser. Kellna magħna sellum wieħed, x'hin wegġa' jien ma kontx fil-kamra. Jien kont fil-post u ġie jgħidli mill-ewwel. Hu qalli li b'xi mod wegġa' bic-chaser u il-guard ħabatlu ma' snienu. Il-post kien ġebel u saqaf u ma kienx hemm twieqi u cioè aperturi. Jidhirli li Livori wegġa' fl-extra toilet. Kienet kamra żgħira. Kellha tieqa għal barra. Ma niftakarx kienetx imxarrba l-ġebbla. Chaser kellna wieħed u probabilmment kien jaħdem. Ma niftakarx jekk kellux difett fil-grillu. Mistoqsi jekk meta x'hin jiġġamja c-chaser dan jibbrejkjax u jmur lura, ngħid li qatt ma ġrali hekk. Livori kien qed iqatta' l-għoli ta' wiċċu. Il-laurant l-ieħor kien qed jagħmel xogħol f'kamra oħra. Is-sellum ma kienx qed jużah Livori imma l-laurant l-ieħor. L-incident ġara lejn l-aħħar tal-ġurnata tax-xogħol. Aħna kien ikollna pjan ta' dak li jrid jitlestaf'ġurnata. X'hin ġara l-incident konna għadna ma lestejniex. Wara l-incident Livori ma kellux demm. Kellu daqqa żgħira fuq xoftejh. Snienu ma rajthomx. In kontro-eżami stqarr li dakinhar ta' l-incident jien ic-chaser ma użajtux. L-għodda daqqa ngħabbiha jien u daqqa l-oħrajn u ġieli anki l-imgħallem. Ma niftakarx jekk meta ġie Livori jgħidli li wegġa' qalli li c-chaser kellu xi difett.

Fis-seduta miżmuma mill-Perit Tekniku Valerio Schembri fit-3 ta' Frar 2004, Filippo Cristaldi tenna li safety equipment kellna harness, helmet, boots kienu fil-garage. Skond fejn tkun sejjer tiegħu li għandek bżonn. Jien personali dejjem tawni. Fuq ħaddieħor ma nafx. Ma nafx kienx hemm taħriġ fuq safety. Ma niftakarx li meta wegġa' Ciglio kellu chaser difettuż. Chaser wieħed u sellum wieħed kellna. Kull grupp għandu chaser tiegħu. Il-post kien ġebel u saqaf u kien f'Jannar. Il-ġebbla kienet umda. Meta wegġa' Ciglio għidtilhom li jekk ma jistgħux ikomplu mmorru lura l-garage. Domna kwarta niġbru l-affarijiet u mmorru l-hemm.

Filippo Cristaldi għalhekk jikkonferma li f'Jannar tas-sena 2000, l-attur kien qed jaqta' trinka bic-chaser fil-livell tal-wiċċ u li l-ġebbla tal-post kienet umda. Ikkonferma wkoll li waqt li l-attur kien qed jaqta' din it-trinka kellu incident. In kwantu rigwarda c-chaser l-ewwel jgħid li probabilmment ic-chaser kien jaħdem u meta reġa' xehed qal li ma jiftakarx li l-attur kellu chaser difettuż, kwindi l-Qorti ma tistax teskludi li dak affermat mill-attur u minn Trevor Grillo dwar ic-chaser kien minnu. Cristaldi jgħid ukoll li s-soċjetà konvenuta kellha disponibbli s-safety equipment kollu neċessarju u min kien jitlob għal tali safety equipment kienet tipprovdihulu.

Fir-rigward tas-safety equipment però Jack Scerri, rappreżentant tas-soċjetà konvenuta, xehed illi helmet ikollhom il-garage imma qatt ma jużawh. Safety boots ma pprovdjejniex dakinhar mertu tal-kawża. Ġieli talbuni u xtrajthomlom. Min jitlobni ma nistgħax ngħidlu le. Meta bniedem jimpjega ruħu miegħi ma nagħtihx l-apparat protettiv inkluż safety boots, gloves u helmet. Dwar l-impjieg ta' l-attur mas-soċjetà konvenuta, Scerri iddikjara l-attur kien impjegat tagħna u qed nagħrfu. Jiena mpjegajtu bħala electrician tas-sengħa u

¹¹ Fol. 152 sa' 156 tal-proċess.

dan mingħajr ma kellu liċenzja. Jiġifieri kont nikkunsidrah aħjar minn labourer. Jien jidherli li kellu xi sittin Lira Maltin fil-ġimgħa imma din kif ftehmna. Ngħid li sibtu mhux tajjeb bħala electrician u niżżiltu skala bil-minimum wage bħala labourer. Bħala labourer kellu joqgħod ma' l-electrician tas-sengħa jgħin fil-conduit u jqatta' xi trinka u jnewwel. Fir-rigward tac-chaser ċaħad li dan kien difettuż u fir-rigward xehed illi ic-chaser kien jaħdem b'mod normali. Jekk jgħidulna li jkollhom għodda bil-ħsara aħna ma nagħtuhomx lilha biex jaħdmu biha u naraw li niċċekkjawh meta jirrappurtaw. Qabel imorru nagħtuhom il-materjal, l-għodda u ngħidulhom xi jridu jagħmlu, inwassluhom fuq il-lant, nuruhom ix-xogħol u nitilqu. Qabel ma jmorru fuq il-lant l-għodda ma tigix ittestjata. L-għodda jużawha huma, jieħdu ħsiebha huma u jirrappurtaw biss f'każ ta' ħsara. Il-guy tax-xogħol mhux fiss u nbiddilhom kif jidherli jien u dan speċjalment meta jkun għadu diehel biex nara x'jaf jagħmel. L-għodda tappartjeni lill-bniedem tas-sengħa. Ma' min kont nibgħat lis-sur Livori kien ikollu l-għodda tal-guy tiegħu. Dakinhar ta' l-incident l-attur kien ma' Filippo Cristaldi bħala bniedem ieħor. ... Cristaldi ma kienx infurmat li c-chaser mertu tal-kawża difettuż, li kieku żgur kien iħallih hemm u jieħu ieħor¹².

Responsabilità għall-incident:

Mill-provi li għandha quddiemha l-Qorti jirrizulta għalhekk li fiz-żmien meta l-attur kien impjegat mas-soċjetà konvenuta, huwa kellu incident fuq il-lant tax-xogħol waqt li kien qed jaqta' trinka fil-livell ta' wiċċ, b'chaser, b'konsegwenza ta' liema huwa soffra griehi f'halqu, senjatament fi snien ta' quddiem ossia *right and left incisors*. Sabiex jiġi stabbilit jekk is-soċjetà konvenuta hijiex responsabli o meno għall-incident ta' l-attur u l-konsegwenti griehi u danni minnu sofferti, jeħtieġ jiġi determinat jekk l-imsemmija soċjetà ipprovdietx lill-attur *a safe system of work*.

L-Artikoli 1031 u 1032 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta jipprovdu li: *kull wieħed iwieġeb għall-ħsara li tigri bi ħtija tiegħu* (Artikolu 1031) u *jitqies fi ħtija kull min bl-għemil tiegħu ma jużax il-prudenza, id-diligenza, u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja. Ħadd ma jwieġeb, fin-nuqqas ta' dispożizzjoni espressa tal-liġi, għall-ħsara li tigri minħabba nuqqas ta' prudenza, ta' diligenza jew ta' ħsieb fi grad akbar* (Artikolu 1032(1)(2)).

In kwantu rigwarda l-obbligi ta' l-employer versu l-impjegat tiegħu, issir referenza għal dak osservat mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fis-sentenza fl-ismijiet **Steve Cuschieri v. Panta Contracting Limited et, Ċitaz. Nru. 32/99**, deċiża fit-28 ta' Novembru 2003, fejn appuntu ġie osservat illi *hu dmir ta' kull employer li jiggarrantixxi "a safe system of work" fuq il-post tax-xogħol u dan l-obbligu huwa ta' l-employer u mhux ta' l-impjegat. Kif jgħid Charlesworth "On Negligence" p 1036 pagna 622: - "The duty of employers to provide the servant with a safe place of work was explained by Goddard L.J. to be: "not merely to warn against unusual dangers known to them.... but also to make the place of employment.... as safe as the exercise of reasonable care would permit." "The duty is owed to each individual servant individually" (p 1035). Charlesworth jgħid ukoll (ibid. para, 1032):- "In Wilsons & Clyde Coal Ltd. vs English" the general nature of the duty owed by a master to a servant was described by Lord Wright as follows:- "I think the whole course of authority consistently recognizes a duty which rests on the employer and which is personal to the employer, to take reasonable care for the safety of his workmen, whether the employer be an individual, a firm, or a company, and whether or not the employee takes any share in the conduct of the operations". Kazijiet fejn l-employer ikun naqas li jwettaq l-obbligi tiegħu huma: 1. "...it may be that the employer has done nothing at all to carry out his obligations." 2. "In the second place the employer may have been informed of a defect or*

¹² Xhieda mogħtija quddiem il-Perit Tekniku Valerio Schembri waqt is-seduta ta' l-24 ta' April 2002, fol. 143 sa' 146 tal-proċess.

danger, but done nothing to remedy it.” 3. “Thirdly, the employer, knowing of a defect in his plant or premises, or of a danger in the course of work, may have taken inadequate measures to eliminate or reduce the risk”. 4. “Fourthly, though the employer does not know that anything is wrong, it may be that he ought to know - that is he could have found out by reasonable care.” (Munkman's Employer's Liability at Common Law p. 129).

Issir referenza wkoll għas-sentenza fl-ismijiet **Calleja v. Fino**, deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fl-10 ta' Ottubru 1980, fejn il-Qorti osservat illi: *It is the employer's duty to provide a safe system of work. Any injury to which the employee has not contributed would be the sole responsibility of the employer. The fact that the system adopted had been in use for years without incident, is not proof that the system is safe: the accident in question justifies this*, u għas-sentenza fl-ismijiet **Charles Farrugia v. Malta Investment Management Company Limited, Ċitaz. Nru. 821/01** deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fid-9 ta' Ottubru 2003, fejn gie osservat illi: *fil-kawża “Borg vs Wells et” deċiża mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fid-9 ta' Settembru, 1981, kompli jizzied li: “In planning a system of work the employer must take into account the fact that workmen become careless about risks involved in their daily work.” Fil-kawża “Grech vs Ellul”, deċiża minn din il-Qorti fis-27 ta' Ġunju, 1996, intqal: “It is the duty of every employer to take all reasonable care for his employee's safety in all circumstances at their place of work.” Fil-kawża “Grech vs Farrugia” deċiża mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-7 ta' Diċembru, 1994, intqal li: “Il-makkinarju għandu jkun imħares b'mod illi ma jirrekax ħsara lil min qed jaħdem fuqu, jew qed jadoperah anke meta dan ma jkunx qed jaħdem fuqu, jew juża dak il-makkinarju mingħajr dik l-attenzjoni u prudenza li wieħed jistenna bhala normalità u dan biex jagħmel tajjeb għal dik l-aljenazzjoni tal-attenzjoni, prudenza u għaqal li jsufri haddiem industrijali, propju għaliex dik l-aljenazzjoni tkun, fil-maġġoranza tal-każijiet, indotta mill-istess natura tal-attività industrijali.”*

Apparte minn hekk min iħaddem għandu l-obbligu u d-dmir li jipprovi sorveljanza adegwata sabiex l-ambjent tax-xogħol ma jkunx konduċenti għal kwalunkwe forma ta' incident li jippreġudika lill-impjegati tiegħu¹³ u fir-rigward ta' safety equipment, il-Qorti ta' l-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija v. Attard**, deċiża fit-2 ta' Settembru 1999, osservat illi min iħaddem mhux biss għandu jara li jkun hemm available l-apparat ta' safety iżda għandu jinsisti mal-foreman li ma jsirx xogħol mingħajr l-użu ta' safety equipment, u jara li din l-ordni tiġi segwita.

Issir referenza wkoll għas-sentenza fl-ismijiet **Carmelo Galea v. Albert Mizzi et noe, Appell Nru. 964/88** deċiża mill-Qorti ta' l-Appell fit-23 ta' April 2001, fejn gie osservat illi kien l-obbligu ta' kull min iħaddem illi perjodikament jivverifika l-kondizzjoni ta' l-attrezzi u l-makkinarju tax-xogħol li bih l-impjegati tiegħu jkunu mistennija li jaħdmu u dan b'mod kompetenti minn persuni kwalifikati. In-nuqqas ta' min iħaddem f'dawn ir-rigward jirrendih responsabbli għall-incidenti li setgħu jiġru minħabba traskuraġni u negligenza tiegħu li jassigura li l-impjegati li jħaddem joperaw f'ambjent li wieħed raġjonevolment kellu jqis li hu sikur.

Meta l-fatti tal-każ in eżami jiġu kkunsidrati fid-dawl ta' dawn il-prinċipji ġuridici għandu jirriżulta bl-iktar mod ċar u sodisfaċenti li s-soċjetà konvenuta hija responsabbli għall-incident ta' l-attur f'Janar 2000 u b'hekk għall-konsegwenti griehi u danni minnu subiti.

L-attur ma ngħata l-ebda forma ta' ilbies protettiv għalkemm ix-xogħol tiegħu dakinhar kien jinvolvi l-użu ta' chaser u Jack Scerri addirittura stqarr li s-soċjetà konvenuta ma tipprovdix

¹³ Graham Slack et v. Electra Limited, Ċitaz. Nru. 408/01 deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fl-20 ta' Novembru 2003 u Emanuel Spiteri v. Jesmond Micallef pro et noe, Ċitaz. Nru. 2/01 deċiża mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fid-19 ta' Mejju 2005.

ilbies protettiv lill-impjegati tagħha, huwa biss jekk xi impjegat jitlob xi forma ta' ilbies protettiv illi hi tipprovdi u dana għaliex, fi kliemu stess, *min jitlobni ma nistgħax ngħidlu le*. Lanqas kellhom biżżejjed slielen għall-guy ta' tlieta li kienu dakinhar ta' l-incident iżda kellhom sellum wiehed biss bil-konsegwenza li siccome dan kien qed jintuża minn Grillo x'hin l-attur gie biex jaqta' t-trinka in kwistjoni, huwa, ossia l-attur, kellu jaħdem mill-art bic-chaser fil-livell ta' wiċċu. Kif jirriżulta mill-prinċipji ġuridiċi appena citati, ma huwiex biżżejjed li l-employer jagħmel ilbies protettiv u *safety equipment* disponibbli lill-impjegati tiegħu mingħajr ma jaċċerta ruħu u addirittura jinsisti li dan jintlibes minnhom, u allura jsegwi li huwa għal kollox inaċċettabbli, u mhux biss insuffiċjenti, li s-soċjetà konvenuta lanqas biss ipprovdiet, u dak iż-żmien żgur minn jeddha qatt ma kienet tipprovdi, ilbies protettiv u *safety equipment* lill-impjegati tagħha, inkluż għalhekk l-attur. Fattur iehor li jitfa' responsabilità fuq is-soċjetà konvenuta għall-incident ta' l-attur huwa l-fatt li c-chaser li kien qed jaħdem bih kien difettuż. Hawn il-Qorti iktar temmen lill-attur u lil Trevor Grillo milli lil Jack Scerri u lil Filippo Cristaldi, li kien ferm evasiv fir-rigward. Is-soċjetà konvenuta mhux biss ma għamlet xejn fir-rigward ta' dak ic-chaser partikolari iżda lanqas biss kienet taċċerta ruhha, qabel ma l-impjegati tagħha jibdew ix-xogħol, li l-għodda meħtieġa, inkluż għalhekk ic-chaser in kwistjoni, kienu qed jaħdmu sew. Hekk kif dikjarat minn Jack Scerri, ir-responsabilità għall-makkinarju u li dan kien jaħdem sew kienet mixhuta kollha fuq l-impjegati tagħha.

Fid-dawl ta' dan kollu osservat għalhekk il-Qorti ttenni li s-soċjetà konvenuta hija fil-fatt responsabbli għall-incident li l-attur, bhala impjegat tagħha, kellu fuq il-lant tax-xogħol f'Jannar 2000, f'liema incident huwa sofru griegi fi snien ta' quddiem, ossia *right and left incisors* u inkorra danni in konnessjoni ma' l-istess.

Danni:

Ai termini ta' l-Artikolu 1033 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta *kull min, bil-ħsieb jew mingħajr ħsieb li jagħmel deni, għax ikun irid jew b'nuqqas ta' diligenza, ta' prudenza jew ta' ħsieb, jagħmel jew jonqos li jagħmel xi ħaġa li biha jikser xi dmir impost mil-liġi, hu obligat għall-ħlas tal-ħsara li tigri minħabba f'hekk*, u ai termini ta' l-Artikolu 1045 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta, kif applikabbli fiż-żmien ta' l-incident in kwistjoni: (1) *il-ħsara li l-persuna responsabbli għandha twieġeb għaliha, skond id-disposizzjonijiet ta' qabel, hija it-telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbat l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ iehor attwali, u t-telf ta' qligħ li tbat l-quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jġib.* (2) *Is-somma li għandha tigi mogħtija għal din l-inkapaċità tigi stabbilita mill-qorti, wara li tqis ic-cirkostanzi tal-każ, u, b'mod partikolari, ix-xorta u grad ta' inkapaċità kkaġunata, u l-kondizzjoni tal-parti li tbat l-ħsara.*

Id-danni pretizi mill-attur fl-ammont ta' €5,798.60 jikkonsistu: (i) fi spejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Nigel Aquilina, l-ewwel dentist għand min mar in segwitu għall-incident in kwistjoni, u trattamenti esegwiti u mediċini preskritti minnu, komplessivament ammontanti għal €775.16¹⁴; (ii) ħlas lill-ETC ta' €3.49¹⁵; (iii) spejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Robert Hewitt għand min mar żmien wara li seħħ l-incident in kwistjoni, ossia f'Settembru ta' l-2005¹⁶, ammontanti għal €34.94¹⁷; (iv) spejjeż relkamati mill-Perit Valerio Schemri, bhala Perit Tekniku fil-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jacksons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00, ammontanti għal €720.00¹⁸; u (v) fis-somma ta' €4,265.00

¹⁴ Ekwivalenti għal Lm332.77. Vide prospett tad-danni esebit mill-attur a fol. 66 tal-proċess.

¹⁵ Ekwivalenti għal Lm1.50. Vide prospett tad-danni esebit mill-attur a fol. 66 tal-proċess.

¹⁶ Fol. 18 tal-proċess.

¹⁷ Ekwivalenti għal Lm15.00. Vide prospett tad-danni esebit mill-attur a fol. 66 tal-proċess.

¹⁸ Ekwivalenti għal Lm309.10. Vide Dok. "CL1" esebit mill-attur a fol. 13 tal-proċess.

rappreżentanti spejjeż biex isiru *implants* ta' tlett sinniet skond stima maħruġa mid-dentist Dr. Robert Hewitt fis-16 ta' Mejju 2011, fol. 19 tal-proċess.

Fil-fehma tal-Qorti l-uniċi danni li l-attur huwa intitolat għalihom mingħand is-soċjetà konvenuta huma dawk li jirriflettu l-ispejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Nigel Aquilina sabiex inġhata l-kura u trattament meħtieġa in segwitu għall-inċident mertu ta' dawn il-proċeduri u s-somma ta' €34.94 rappreżentanti spejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Robert Hewitt minħabba problemi li baqa' jkollu fi snien u kawża ta' l-inċident in kwistjoni, hekk kif ikkonfermat mill-istess imsemmi dentist fix-xhieda li ta fis-seduta ta' l-10 ta' Ottubru 2016¹⁹.

Id-danni l-oħra reklamati mill-attur ma humiex dovuti mis-soċjetà konvenuta għas-segwenti raġunijiet: (i) is-somma rappreżentanti h̄las ta' €3.49 lill-ETC ma ḡiet bl-ebda mod spjegata mill-attur. Għalkemm esebixxa riċevuta datata 18 ta' April 2000, Dok. "CL7" a fol. 69 tal-proċess, huwa ma jagħti l-ebda spjega għall-istess u kif dan il-h̄las jinkwadra f'dawn il-proċeduri; (ii) is-somma ta' €720 rappreżentanti spejjeż reklamati mill-Perit Valerio Schembri, bħala Perit Tekniku fil-proċeduri fl-ismijiet "Consiglio Livori v. Jacksons Company Limited" Avviż Nru. 1655/00, ma ḡietx minnu mħallsa lill-Perit Schembri. In effetti mill-provi prodotti jirrizulta li l-Perit Schembri baqa' qatt ma tħallas dan l-ammont ta' €720, bil-konsegwenza li l-proċeduri ḡew ikkanċellati fit-18 ta' Settembru 2007. Tant dan l-ammont baqa' qatt ma tħallas li l-attur reġa' istitwixxa proċeduri mill-ġdid kontra s-soċjetà konvenuta fl-2011, ossia l-proċeduri odjerni, għall-h̄las tad-danni; (iii) is-somma ta' €4,265 hija biss stima maħruġa minn Dr. Robert Hewitt fl-2011 biex isiru *implants* ta' tlett sinniet. Dawn l-*implants* l-attur ma għamilhomx u minflok, fi żmien ferm qabel l-2011, għażel li jagħmel dentatura. Fir-rigward huwa jgħid li meta Dr. Robert Hewitt ra li l-problemi fi snien kienu qed jippersistu, is-snien in kwistjoni, ossia dawk effettwati bl-inċident, kellhom jinjalghu u taħ żewġ għażliet: jew issir dentatura jew isiru *implants*. Peress illi ma felahx iħallas għal *implants*, l-imputat għażel li jagħmel dentatura flok is-sinniet effettwati bl-inċident. Ladarba l-attur għażel li jagħmel dentatura, ma jistax illum jippretendi li s-soċjetà konvenuta tħallsu ammont ta' flus rappreżentanti l-valur ta' trattament li huwa għażel li ma jagħmilx. Jiġi osservat ukoll li l-Artikolu 1045 tal-Kap.16 tal-Liġijiet ta' Malta huwa ferm ċar fir-rigward tal-h̄las tad-danni u dawn huma *inter alia, it-telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ḡieb direttament lill-parti li tbat l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara*.

Fid-dawl ta' dan kollu osservat għalhekk, id-danni li għandhom jithallsu mis-soċjetà konvenuta lill-attur huma s-somma komplessiva ta' **€775.16**, rappreżentanti spejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Nigel Aquilina għal trattamenti esegwiti u mediċini preskritti minnu, u s-somma ta' **€34.94**, rappreżentanti spejjeż minnu inkorsi għand id-dentist Dr. Robert Hewitt minħabba problemi li baqa' jkollu fi snien u kawża ta' l-inċident in kwistjoni, komplessivament ammontanti għal **€810.10**.

L-imghax legali fuq is-somma komplessiva ta' €810.10 għandu jibda jiddekorri mill-20 ta' Marzu 2012, ossia minn dak inhar li l-attur ipprezenta diversi riċevuti in sostenn tat-talba tiegħu - Dok. "CL1" a fol. 13 sa' 20 tal-proċess - u b'hekk l-ammont minnu pretiż, u issa kif ridott mill-Qorti, seta' jiġi faċilment determinat.

Decide:

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi filwaqt li tiċhad l-eċċezzjonijiet fil-mertu sollevati mis-soċjetà konvenuta, tiddikjara lis-soċjetà konvenuta responsabbli għall-

---

¹⁹ Fol. 81 u 82 tal-proċess.

inċident li l-attur kellu fuq il-lant tax-xogħol fil-25 ta' Jannar 2000, b'konsegwenza ta' liema sofra ġrieħi f'haqlu, senjatament fir-*right and left incisors*, u b'hekk hija responsabbli għad-danni minnu sofferti, konsegwentement tilqa' t-talba attriċi għall-ħlas tad-danni, limitatament però għas-somma ta' €810.10, u tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallas lill-attur is-somma ta' €810.10 rappreżentanti d-danni minnu inkorsi in konnessjoni ma' l-imsemmi inċident, bl-imghax legali dekoribbli mill-20 ta' Marzu 2012 sad-data ta' l-effettiv pagament.

L-ispejjeż ta' dawn il-proċeduri għandhom jiġu sopportati in kwantu għal 3/4 mill-attur u 1/4 mis-soċjetà konvenuta.

MAGISTRAT

DEPUTAT REĠISTRATUR